

מעקב פסיקה

ת"צ (שלום ת"א) 66090-05-18 חיה שיר נ' י.ד. אריאל השקעות בע"מ (פורסם בנבו, 21.11.2018); ערכאה: בית משפט השלום ת"א – יפו, מפי השופטת סיגל רסלר-זכאי:

בית משפט השלום ת"א – יפו, מפי השופטת סיגל רסלר-זכאי, אישר את הסדר ההסתלקות שהוגש לו על ידי הצדדים, בהתאם לסעיף 16 לחוק תובענות ייצוגיות¹ (להלן: "החוק")². התובענה הייצוגית הוגשה על ידי חיה שיר (להלן: "המבקשת"), בשם קבוצת הצרכנים של צרכניית "סופר שלי (אריאל)" וכנגד הצרכנייה (להלן: "המשיבה"), בטענה שאינה עומדת בדרישות חוק הפיקוח על מחירי מצרכים ושירותים³ (להלן: "חוק הפיקוח") והתקנות שהותקנו מכוחו, משמוכרת מוצרי חלב במחירים הגבוהים מהמותר על פי חוק הפיקוח.

במסגרת הסדר ההסתלקות, הודע כי המשיבה תיקנה את ההפרות הנטענות וקבעה את מחירי המוצרים בהתאם להוראות חוק הפיקוח מיד עם קבלת הבקשה לאישור התובענה הייצוגית וכי היא מתחייבת להמשיך ולמכור מוצרים מפוקחים בהתאם למחירים הקבועים בדין. הצדדים ביקשו לאשר הסכמתם כי המשיבה תשלם למבקשת גמול בסך של 1,000 ₪ וכן שכר טרחה לבא כוחה בסך של 6,000 ₪, כי המשיבה תשפה את המבקשת בסך של 3,000 ₪ בגין תשלום חלקה הראשון של האגרה וכי בית המשפט יפטור את הצדדים מתשלום חלקה השני של האגרה.

בהתאם, עוסק פסק הדין בשלוש סוגיות עיקריות. הראשונה, פסיקת גמול ושכר טרחה בהסתלקות, בעניין זה, אישר בית המשפט את הגמול ושכר הטרחה שהוסכמו בין הצדדים בבקשה. תחילה ציין בית המשפט כי בהתאם לתיקון 10 לחוק⁴ והלכת מרקיס⁵, הכלל הוא כי אין לפסוק גמול ושכר טרחה בהסתלקות וכי במקרים מתאימים בלבד תאושר הסתלקות מתוגמלת. לאחר מכן, הציג בית המשפט את שני השיקולים העיקריים עליו לבחון בבואו להכריע בבקשה לפסיקת גמול ושכר טרחה בהסתלקות: האם הוכחה עילת תביעה לכאורה כנגד הגוף הנתבע והאם ההליך הייצוגי השיג תוצאה בעלת "תועלת ממשית" לחברי הקבוצה. ביחס לעילה, קבע בית המשפט כי המדובר בבקשת אישור המגלה עילה לכאורה משהמשיבה הודתה בהפרות הנטענות. ביחס לתוצאת ההליך, קבע בית המשפט כי תיקון ההפרות נשוא בקשת האישור והתחייבותה של המשיבה להמשיך ולעמוד בהוראות חוק הפיקוח כתוצאה מהגשת התובענה כנגדה, מהווים "תועלת ממשית" לחברי הקבוצה אשר קיים קושי ממשי לאתרם. באשר לסכומים, בית המשפט אישר הסכומים שהוסכמו בין הצדדים בבקשה, בהתאם לשיקולים שעליו לשקול על פי סעיפים 22-23 לחוק ובהינתן והסכומים ברף הנמוך של בקשות מאותו הסוג.⁶

¹ חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006

² ערעור על פסק הדין הוגש ביום 2.1.2019 – ע"א (מחוזי ת"א) 5342-01-19 שיר נ' מ"י ואח'.

³ חוק הפיקוח על מחירי מוצרים ושירותים, תשנ"ו-1996

⁴ תיקון מספר 10 לחוק תובענות ייצוגיות (הסדרי פשרה והסתלקות), התשע"ו-2016 (להלן: "תיקון 10 לחוק").

⁵ ע"א 8114/14 מרקיס מוצרי יעול בע"מ נ' סנוול ישראל בע"מ (פורסם בנבו, 5.8.2018) (להלן: "הלכת מרקיס"). מדובר בארבעה ערעורים שעניינם פסיקת גמול ושכר טרחה למסתלקים מבקשת אישור לתובענה ייצוגית. בית המשפט דן בסוגיית תוקפם של הסדרי הסתלקות הכוללים הסכמה של הצדדים בדבר פסיקת גמול ושכר טרחה למסתלקים. נפסק כי במקרים מתאימים, וכחריג לכלל, ניתן לפסוק גמול ושכר טרחה במסגרת הסתלקות התובע ובה כוחו מההליך הייצוגי, תוך שנקבע מתווה לדיון והכרעה בבקשה לאישור הסתלקות מתוגמלת.

⁶ הגם שסעיפים 22-23 לחוק לא חלים באופן ישיר על פסיקת גמול ושכר טרחה בהסתלקות, נקבע בפסיקה כי יש להחיל את אותם העקרונות המנחים גם על הסדרי הסתלקות (הלכת מרקיס, סעיף 29 לפסק דינה של השופטת ענת ברוך וכן פסק דינו המשלים של השופט נועם סולברג).

השנייה, שיפוי המבקשת על תשלום חלקה הראשון של האגרה, על ידי המשיבה, בעניין זה, אישר בית המשפט את בקשת הצדדים, בהתאם לתקנה 7א(4)(א) לתקנות בתי המשפט (אגרות),⁷ המאפשרת לבית המשפט להורות כי המשיב ישפה את המבקש על תשלום חלקה הראשון של האגרה, או חלק ממנו, לאחר מתן פסק דין המאשר הסדר הסתלקות.

השלישית, מתן פטור מתשלום חלקה השני של האגרה, בעניין זה, דחה בית המשפט את בקשת הצדדים. בהתאם לתקנה 7א(4)(א) לתקנות, המבקש ישלם את חלקה השני של האגרה, גם מקום שבו ניתן פסק דין המאשר הסדר הסתלקות. שני החריגים לכך קבועים בתקנות 7א(4)(א) ו-1(ב) לתקנות, האחד, מאפשר השתתפות חלקה השני של האגרה על המשיב, לצד שיפוי המבקש על סך חלקה הראשון של האגרה, והשני, מאפשר לפטור המבקש מתשלום חלקה השני של האגרה, או חלק ממנה, מטעמים מיוחדים. בית המשפט הבהיר שכדי להעביר את נטל תשלום האגרה למשיב, או לקבוע שיפוי המבקש בגינו, עליו למצוא כי קיימת עילה לתביעה וכי לא מדובר בתביעת סרק. ואולם, כדי לפטור את המבקש מתשלום חלקה השני של האגרה, עליו למצוא טעמים מיוחדים לכך. המבקשת טענה כי טעמים מיוחדים בעניינה הם קיומה של עילת תביעה, תרומתו של ההליך לציבור ותועלתו העתידית, וכן השלב בו נגדע ההליך, אשר טרם קוים כל דיון בעניינו ואף לא הוגש כתב תשובה מטעם המשיבה, זאת בהסתמך על עניין שלמה מנחם,⁸ במסגרתו נקבע כי התקיימו טעמים מיוחדים, בנסיבות הדומות למתואר. בית המשפט קבע כי מנימוקים אלו אושרו הגמול ושכר הטרחה במסגרת ההסתלקות ואולם, בראי הפער בין סכום התביעה (801,091 ₪) לסכום ההסדר בין הצדדים, העובדה שבקשת האישור הוגשה מיד אחרי מקרה אחד של הפרה ומבלי שהמבקשת ציינה כי ביצעה פנייה מקדימה למשיבה עובר להגשתה, התביעות הייצוגיות העומדות והתלויות, הרבות, שהגישה המבקשת, אשר ברובן מיוצגת על ידי בא כוחה בהליך דנן והזהות הכמעט מוחלטת בניהן, לא מתקיימים הטעמים המיוחדים לפטור מחלקה השני של האגרה. בקשר לכך, קבע בית המשפט שהמבקשת לא עמדה בחובת הזהירות המתבקשת בשימוש בהליכי משפט ובחובת ההגינות המוטלת עליה בניהול ההליך וכי הימנעותה מפניה מוקדמת למשיבה, משיקולי גמול ושכר טרחה, בנסיבות בהן נראה שהיה די בכך כדי להביא לתיקון ההפרה באופן מידי, אינה עומדת בחובת המסירות והנאמנות של מי שמבקש לשמש תובע ייצוגי. באשר לטענת המבקשת לפיה בהינתן הגעתם המהירה של הצדדים להסדר זה "ביהמ"ש לא נדרש להשקיע כל משאב בתיק", עמד בית המשפט על המשאבים הרבים המושקעים בכל הליך המוגש לפניו, החל בלמידת התיק עוד בטרם מתקיים בעניינו דיון וכלה בהקצאת מועד לדיון, אשר במקרה דנן בוטל בהתראה קצרה ולא היה ניתן לנצלו לצורך דיון בעניין אחר. עוד טענה המבקשת כי לא יהיה הוגן שלא לפטור אותה מתשלום חלקה השני של האגרה, מאחר ובהינתן ההסדר הכספי אליו הגיעו הצדדים, תצא המבקשת בחסרון כיס. בית המשפט קבע כי מדובר בשיקול שהיה על הצדדים להביא בחשבון בעת שהגיעו להסדר.

למעלה מן הצורך והגם שהדבר לא התבקש על ידי הצדדים, נידונה הסוגיה של השתתפות חלקה השני של האגרה על המשיבה ואפשרות זו נדחתה על ידי בית המשפט. בית המשפט קבע, כי על אף ששקל לצורך עניין זה את חיסרון הכיס שיגרם למבקשת, שיקול זה נמצא בעל נפקות שולית בהינתן יתר הנסיבות, כך שאינו מספיק לא לקבלת הבקשה כאמור לעיל וגם לא להשתתף האגרה על המשיבה.

⁷ תקנות בתי המשפט (אגרות), תשס"ז-2007 (להלן: "התקנות").

⁸ ת"צ (שלום ת"א) 65917-05-18 חיה שיר נ' שלמה מנחם בעלים של "מינימרקט שלמה מנחם" (פורסם בנבו, 16.8.2018) (להלן: "עניין שלמה מנחם"). מדובר בבקשה לאישור הסדר הסתלקות, מבקשה לאישור תובענה ייצוגית שהוגשה על ידי המבקשת בהליך דנן, בגין אותן עילות התביעה וכנגד צרכנייה אחרת. הסדר ההסתלקות דומה למתווה דנן ובית המשפט פטר את המבקשת מתשלום חלקה השני של האגרה בהינתן השלב בו נסתיים ההליך.

לבסוף, אושר הסדר ההסתלקות ועמו הסכמת הצדדים לגבי גמול למבקשת ושכר טרחה לבא כוחה ולשיפוי המבקשת עבור חלקה הראשון של האגרה על ידי המשיבה ואולם, כאמור נקבע, כי המבקשת תישא בחלקה השני.

מעניין לדון בשני ביטויים העולים בפסק הדין ומצריכים פרשנות. האחד, "טעמים מיוחדים", בהקשר של מתן פטור מתשלום חלקה השני של האגרה, לאחר שניתן פסק דין המאשר הסתלקות. **בתיקון לאגרות**? נקבע לראשונה סכום ניכר בעת הגשת תובענות ייצוגיות וזאת במטרה להפחית תובענות סרק, המתאפיינות בהסתלקות מוקדמת בגין היעדר עילה.¹⁰ מסיבה זו, גם בהינתן הסתלקות, נדרש המבקש לשלם את חלקה השני של האגרה. ככל סוגיה משפטית חדשה, צפויות גם האגרות "לטפס" במעלה הערכאות, עד שתקבענה הלכות מחייבות המפרשות אותן. אציין כי בעת מתן פסק הדין, נמצא שרק **עניין שלמה מנחם ועניין הראשון בירקון**,¹¹ תביעות שהוגשו שתיהן על ידי אותה המבקשת במקרה דנן, דנו בשאלות אלו. בשני העניינים האמורים, מתוארות נסיבות דומות וניתנו הכרעות סותרות לגבי קיומם של "טעמים מיוחדים" המצדיקים פטור מתשלום אגרה. ערעור על **עניין הראשון בירקון**, הנשען על אותן הנסיבות במקרה דנן ואשר הוכרע באותו האופן, על ידי אותו בית משפט, הוגש לבית המשפט המחוזי. אם כן, השאלה מהם "טעמים מיוחדים" עומדת בעינה. אציין, כי ככל שיקבע שמתקיימים "טעמים מיוחדים", בהתאם לטענת המבקשת, מקום בו נמצאת עילת תביעה לכאורה ותוצאה בעלת "תועלת ממשית" לחברי הקבוצה, אזי שבכל מקום בו תאושר הסתלקות מתוגמלת, יינתן פטור מתשלום חלקה השני של האגרה.

השני, "**תועלת ממשית**", בהקשר של פסיקת גמול ושכר טרחה בהסתלקות. הביטוי "תועלת ממשית" אופף הסדרי הסתלקות מתוגמלים החל משנת 2015, ועם זאת, טרם נקבעו כללים לבחינתו. החל משנת 2011 התרבו הבקשות לאישור הסדרי הסתלקות מתוגמלת, כפי הנראה משום אישורן ביד רחבה. הבעיה הועלתה בשנת 2015 **בעניין פסטה נונה**,¹² במסגרתו נקבע כי אין לאשר הסתלקויות מתוגמלות, אלא במקרים חריגים בהם יתרונות ההסדר עולים על חסרוניותיו. **תיקון 10 לחוק**, שנכנס לתוקף ביולי 2016, נועד לצמצם את ההסתלקויות המתוגמלות, בכדי להפחית תובענות סרק. במסגרתו, נקבעו **בסעיף 16(א) לחוק** שני השיקולים שעל בית המשפט לבחון בבואו לפסוק גמול ושכר טרחה בהסתלקות. המשמעות המעשית היא שיש לאשר הסתלקות מתוגמלת רק בהינתן עילת תביעה לכאורה וכאשר נוצרה "תועלת ממשית" לחברי הקבוצה. **הלכת מרקיס**, חוזרת על דברים אלו ומציעה מתווה כללי לבחינת קיומה של "תועלת ממשית", ואולם אינו מתווה כללים ברורים לבחינת הסוגיה. בהתאם, קשה להבחין בפסיקה בשיטתיות בקביעת קיומה או היעדרה של "תועלת ממשית" וניתן להניח שהדבר מביא לפסיקות סותרות לעניין זה, גם בתיקים בהם הנסיבות דומות.

⁹ **תקנות בתי המשפט (אגרות) (תיקון)**, התשע"ח-2018 להלן: ("**התיקון לאגרות**").

¹⁰ בדברי ההסבר לתיקון לאגרות נטען כי לתיקון שתי תכליות מרכזיות, האחת כיסוי עלויות ההליך המשפטי והשנייה "הפחתת תובענות סרק וצמצום שיעורן ביחס לכלל התובענות הייצוגיות המוגשות לבתי המשפט. לא ניתן לקבוע מה שיעורן של תובענות הסרק המוגשות כיום, אולם ניתן ללמוד על קיומן ממספר הסדרי הסתלקות הרבים, בהם לעיתים נטען במפורש כי בקשת ההסתלקות נובעת מהיעדר עילת תביעה." (שם, בסעיף הכללי).

¹¹ **ת"צ (שלום ת"א) 65857-05-18 חיה שיר נ' הראשון בירקון בע"מ (פורסם בנבו, 23.10.2018)** (להלן: "**עניין הראשון בירקון**"). מדובר בבקשה לאישור הסדר הסתלקות מבקשה לאישור תובענה ייצוגית שהוגשה על ידי המבקשת בהליך דנן, בגין אותן עילות התביעה וכנגד צרכנייה אחרת. הסדר ההסתלקות דומה למתווה בהליך דנן ובית משפט זה דחה בקשתם של הצדדים לפטור מחלקה השני של האגרה.

¹² **ת"צ (מחוזי ת"א) 1469-02-13 עידן לוי נ' פסטה נונה בע"מ (פורסם בנבו, 26.11.2015)** (להלן: "**עניין פסטה נונה**"). מדובר בחמישה הסדרי הסתלקות מבקשות לאישור תובענות ייצוגיות שעניינן הפרת הוראות דין שונות העוסקות באופן סימונם של מוצרי מזון. בית המשפט קבע כי יש לפעול לצינון תמריציהם של תובעים ייצוגיים ובאי כוחם לערוך הסדרי הסתלקות מתוגמלת, באמצעות הימנעות, ככלל, מאישור גמול ושכר טרחה למסתלקים.

לדעתי ישנה חשיבות ביציקת תוכן מהותי וכללים ברורים הן לבחינת "טעמים מיוחדים" לפטור מאגרה, והן לבחינת "תועלת ממשית" המצדיקה פסיקת גמול ושכר טרחה בהסתלקות. כך, יוכל בית המשפט לקבל החלטות המגשימות האיזון הראוי בין תכלית ה**תיקון לאגרות** לבין התכלית שבעידוד הגשת תובענות ייצוגיות.